

TYTTI RANTANEN

Hymähdyksiä kuolon yössä

Antti Nylén, *Kauhun ja ulkopuolisuuden esseet. Proosaa. Savukeidas, Turku 2016. 318 s.*

Herään omaan itkuuni. Tiedostamattomani on päättänyt kipata päin näköä betonimyllyllisen riittämättömyyden tunteita, menneitä hylkäyskokemuksia ja primitiivistä menettämisen pelkoa kaksiosaisena, nöyryyttävänä painajaisena. Hauras olo jättää jälkensä aamuun. Raitiovaunussa jatkan Antti Nylénin *Kauhun ja ulkopuolisuuden esseiden* lukemista. Vuorossa on P. Mustapäätä käsittelevä ”Lähestyt kuolon yötä”. Esseiden paukutus kuoleman väistämättömyydestä iskeytyy niin sattuvasti ravisteltuun mieleeni, että alan hihittää. Sitä paitsi Nylénin komiikka osuu muutenkin:

”Hyvin merkillisen lööppiotsikon satuin näkemään kerran syksyllä, kun televisiosarja *Salatut elämät* alkoi tauon jälkeen uudelleen. Luvassa oli henkilögallerian muuttumista. KATSO KETKÄ KUOLEVAT, luki lehden mainoslauseessa. [...] Olisihan listassa tietysti voinut olla kaikkienkin painonmenon aikaan elossa olleiden suomalaisten nimet. Se ennustus olisi pitänyt. Tai vastauksena lööpin kysymykseen jutussa olisi voinut olla vain sana ’kaikki[.]’ (179)

Syksyn syvetessä – jälleen aamun työmatkaraitiovaunussa – myös Elina Merenmiehen ”leprasairaala-aidetta” käsittelevän esseiden huomio puhuttelee: ”Kaikki orgaaninen on kammottavaa. Vain tottumus estää meitä huutamasta kauhusta, kun aamulla näemme omat kasvomme kylpyhuoneen peilissä. Ne on piirtänyt joku, jolla ei todellakaan ole kaikki hyvin.” (95.) Baudelairen suomentajana Nylénillä on syvä ymmärrys epäilyttävän tomumajamme väistämättömästä rapistumisesta, mutta hajoaminen tai hajoilu voi olla huvittavaa.

Kriittinen etäisyys kirjoittavaan minään

Kauhun ja ulkopuolisuuden esseet on monin paikoin hauska ja viehättävä kirja. Hauska ja viehättävä ovat tietenkin epäilyttäviä laatusanoja, joilla kritiikki voidaan kuohita harmittomaksi. Nylén sivaltaa ohimennen tällaista pikkunokkelaa vastamainosten ja Jani Leinosen näennäisräväkkää poliittista taidetta pitkässä esseessään Paavi Franciscuksesta. Kulttuurihäiriköiden ”post-warholilaiset” kepposet eivät Nylénin mukaan yllä vitsin tasolta varsinaiseksi kritiikiksi vaan pahimmassa tapauksessa päätyvät voimistamaan karnevalisoimiaan brändejä. Siksi niistä on helppo tykätä löysästi.

Nylénin nasevuudella on eri luonne. Se on kolkkoa huumoria, jossa sivilisaatioksi kutsumaamme kloaakkiin tuijottaminen ja olemassaolon kelmeys johdattavat siihen pisteeseen, ettei tiedä itkeäkö vai nauraa – hymähdetään sitten ainakin. Jostain samasta henkisestä maisemasta tuntuvat kumpuavan vastikään lopettaneen (tai ”koomaan

vajonneen”) puhelaulukolmikko Ruger Hauerin sanoitukset, joissa työstetään ”haisevaa mielialaa”. Yhteinen nimittäjä on tietenkin myös kulttuurisen oppineisuuden osoittaminen, mutta Nylén harkitussa ylätuylisuudessaan pidättyy puljaamasta yhtä paljon eritteillä kuin raivokkaat räppärit. Myös argumentointi on arvatenkin huolellisempaa.

Nylén piikittelee myös kahden ensimmäisen esseekokoelmansa ehdotonta, julistavaa kirjoittajaminää: ”Jokainen, joka katsoo tarpeelliseksi todistella, että juuri hänen oma juttunsa on erityisen hieno juttu, on joko innostuksesta soikaistunut tai alas vajonnut.” (122.) Kriittinen etäisyys ja etenkin itselle nauraminen – tai vähintään viisto hymy – tuovat ilmavuutta lukijan ja Nylénin kohtaamiseen. Itselle nauraminen ei silti ole sävyltään alentuvaa, eikä ironia toimi vastuuvapauslausekkeena. Kirjoittaja ei ole pyörtänyt peruseetostaan eikä edelleenkään säästele purevia huomioitaan eritoten lihansyöjien moraalista perustasta.

Kauhun ja ulkopuolisuuden esseet ei ole mikään varsinainen suunnanmuutos. Siinä vain ollaan lähempänä esseiden luonnetta yritelmänä tai ehdotuksena sen sijaan, että arrogantisti rakennettaisiin kokonaisia ismejä omien mieltymysten ympärille, kuten esikoiskokoelmassa. Kenties kauhu ja ulkopuolisuus jättävät tunnetiloina enemmän liikumavaraa kontemplointiin kuin määrättyneemmät viha ja katkeruus tai halu ja epäluulo, joille omistetut trilogian kaksi ensimmäistä osaa ilmestyivät 2007 ja 2010.

Vihan ja katkeruuden esseet on se vanhan koulun divariäijä, joka on niin yrmy, että asiakas lähinnä jähmettyy pelätessään paljastavansa noloutensa. Tuore kokoelma on

”Ankaran krapulan kohtaamisessa ei häämötä nopeita voittoja.”

kuin 2010-luvun levykauppa: valikoima ja myyjät ovat yhä asiallisia, mutta tiskin takaa saatetaan jo vähän hymyillä ja suositella jotain, mitä asiakas ei välttämättä vielä tunne mutta mistä hän voisi pitää. Tällaisina perehtyneinä suosituksina toimivat niin kuvataide-esseet Merenmiehestä, Beryl Furmanista ja Juhani Harrista (tekstit onkin alun perin julkaistu kunkin näyttelyn yhteydessä) kuin katsaus Juhani Rekolan viipeellä löydettyyn, ”hylättyjen ja unohdettujen teologiaa” edustavaan esseistiikkaan.

Vaikean puolesta

Fanitekstinä Rekola-essie on jopa pakottomamman oloinen kuin koelman avaava ”Minun Bowieni”. Obituaari on kirjoitettu ja julkaistu ehkä liiankin tuoreeltaan Bowien kuoleman jälkeen, hetsiltään helmikuussa. ”On varhaista sanoa paljon”, pahoittelee Nylén oireellisesti. Bowien, Princen ja Leonard Cohenin kaltaisten hahmojen poismo saattaa ymmärrettävästi kiusaukseen kommentoida ja analysoida ripeästi heidän merkitystään, mielellään vielä muistelijan henkilökohtaisen kehityksen kannalta. Vastalääkkeeksi

jo mainitussa P. Mustapää -esseessä puuskahdetaan: ”Kuitenkaan vainajien ei anneta rauhassa maatua. Heidän äärellään pitää hösätä jotain.” Tämäkin tiedetään Ruger Hauerin kappaleessa ”Mä haluan kuolla ennen Bonoo” (2012): ”Kuolema on parasta promoo.”

Sitä vastoin Nylén on parhaimmillaan kyseenalaistaessaan valmiita ajatuksia tai analysoidessaan huolella ilmiöitä, joissa ei oikein ole mitään mediaseksikästä tai ajankohtaista. Katolilaisuudessa, eläinperäisistä tuotteista kieltäytymisessä tai ankaran krapulan kohtaamisessa ei häämötä nopeita voittoja. ”Vasemmistolaisesta” päivästä ei uskalla iloita; kuitenkin joutuu pettymään. Vegaaninkin mieli on kulttuurisesti ehdollistunut tuntemaan etäistä ruokahalua paistia esittävän houkuttelevan kuvan äärellä, mutta ”sivistynyt ihminen ei tottele alkeellisia reaktioitaan” (234). Hankalamman ja epätodennäköisemmän ajatuskulun seuraaminen on kenties varokeino sellaista näennäisyvällistä ”lukeneisuutta” vastaan, jonka Nylén ivaa erittävän ympäristöön ”jonkinlaista älyn, viisauden ja kauneuden esanssia” (248).

Aikaamme ei mairittele, että jotkin aiemmin toisaalla julkaistujen esseiden huomioidut tuntuvat nyt uskalletun optimistisilta, kuten alun perin 2012 kirjoitetussa pohdinnossa lihansyönnin heikkenevästä imagosta. Siitä on ollut jo neljä vuotta sitten tulossa pahe, jonka puolustamisen kirjoittaja uskaliaasti rinnastaa muihin automaattisesti tuomittaviin ajatusmalleihin:

”Karkea vertaus auttakoon: enää ei voi olla natsikaan herättämättä pahaa verta ympäristössään” (234)

”Vanhanaikainen, ihonväriin keskittyvä rasismi on sekin huonossa maineessa. Sitä ei enää kukaan myönnä harrastavansa.” (238)

Vuonna 2016 kirjoitan esseän marginaaliin ”kyllä voi” ja ”kyllä myöntää”; uusnatseille ja rasisteille annetaan jopa palstatilaa ja puhe-aikaa ”toisen ääripään” edustajina. Jäisin muuten odottamaan Nylénin analyysia tästä esimerkiksi ”Tolkuttomuuden ja merkityskadon” esseissä, mutta nyt käsillä oleva koelma on kirjoittajan mukaan (sekä eittämättä laskennallisesti) trilogian päätösosa.